

права, узгодити зміст і дух української правової системи з європейською (с. 1606–1608).

Отже, значущість наукового задуму С. Головатого полягає в тому, щоб, спираючись на різноманітний масив джерел, поглибити, увиразнити головні віхи еволюції верховенства права. Наполегливо розширюючи річище дослідження за рахунок значного часового виміру, змістовно збагачуючи його теорією та практикою систем права різних держав, органічно поєднуючи фаховий коментар теоретичних деталей з елегантною полемікою, орієнтуючись на системність і міждисциплінарність, текст книги послідовно переростає з вузькоспеціального у світоглядно-філософський підхід до висвітлення формування верховенства права як ідеологеми на тлі цивілізаційних процесів.

Авторська позиція є актуальною в контексті довгострокової інтеграції України в Європейський Союз.

Дослідження С. Головатого слугуватиме дороговказом у сприянні поверненню України до європейської спільноти за нинішніх реалій. Цей шлях потребує оновлення підходів до сучасного осмислення правової ідеології, взаємопов'язаного викладу юридичних дисциплін (теорії права, конституційного права, філософії права), професійної підготовки студентів.

Виваженість та коректність дослідження не завадила Головатому висвітлити в привабливому стилі юридичне життя України крізь призму особистої причетності до діяльності Української правничої фундації, Міністерства юстиції України, Національної комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права.

Такою є дослідницька методологія, яка дала змогу С. Головатому написати фундаментальну працю, вагому, доказову, об'єктивну, критичну.

Олександр СОСНІН,
доктор політичних наук, професор

Про поточні питання розбудови інформаційного суспільства в Україні

Розмірковуючи про нове сторіччя, ми найчастіше говоримо про перехід людства до постіндустріального або інформаційного суспільства. Для його характеристики використовують також термін «суспільство знань». Тож наголошується, що йдеться про новий щабель суспільно-економічного розвитку, в якому знання й інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стрімко змінюють характер життя.

Інтернет узагалі створив принципово нові економічні, технологічні й правові проблеми в цій сфері. Зокрема, правовий захист у сфері авторських прав часто не встигає сьогодні за прискоренням інноваційних процесів та суперечить інтересам і творців нових продуктів (несанкціоноване копіювання), і споживачів (використання фальшивих брендів і т. ін.). Інноваційний розвиток, пов'язаний саме з процесами інтенсивного впровадження знань в економіку, істотно ускладнив процес взаємопроникнення економіки та права не тільки на практиці, а й у теорії, зумовивши потребу тіснішого співробітництва економістів, юристів, творців нових ідей і технологій для вирішення питань правового регулювання нових інформаційних відносин, розробки нових соціальних регуляторів (стандартів, технічних умов, етичних правил та ін.).

Глобалізація систем поширення інформації набула такого масштабу, що для характеристики певних її видів, а також культури почали застосовувати прикметник «масова» або така, яка потрапляє в центр нашої уваги тенденційно дібраною: новини та музика, реклама нових харчових або медичних продуктів, розваг і відпочинку тощо. Зрозуміло, що це переважно послуги та продукти транснаціональних корпорацій (ТНК). Тому окремі держави, де розташовані їхні штаб-квартири, домінують і у сфері формування суспільної думки, свідомості, нав'язують свої цінності, спосіб життя, стереотипи поведінки. Саме тому глобалізація, яку ми спостерігаємо, є виключно новим явищем, що не має прямих історичних ана-

логів. Як процес вона, безперечно, спрямовується інтегрованим капіталом і світовими банківськими структурами – ВТО, МВФ, Світовим банком, інстанціями, міжнародними організаціями та транснаціональними корпораціями (ТНК), діяльність котрих значною мірою контролює уряд США. Як наслідок, нині в комунікаціях переважає англійська мова, що визначає й домінування у світі англомовної культури.

Уперше в історії ТНК сконцентрували у своїх руках основні світові фінансово-економічні джерела й політичні важелі і це дає їм можливість активно розповсюджувати в загальносвітовому масштабі не лише продукцію своїх фірм, а й наукові, освітні, поведінкові та загальнокультурні стандарти, за допомогою яких вони лібералізують умови життя й економіку країн «третього світу». Їхня інформаційна могутність і досвід володіння кадровим ресурсом під час упровадження новітніх, передусім інформаційних, технологій дають їм змогу впевнено реалізовувати довгострокові науково-технічні, соціально-економічні та політичні програми в глобальному вимірі. Як наслідок, у сучасному світі виникла інформаційна й кадрова нерівність. Вона вражає й повторює всі лінії розколу, що виникли в суспільстві індустріальному, і практично не ліквідує притаманної їй несправедливості. Інформаційно бідні – ті само країни та люди, що в індустріальному й постіндустріальному суспільстві належать до економічно найбідніших. Саме вони найуразливіші в соціальних аспектах: мають гірші умови доступу до освіти, охорони здоров'я, культури-

ри. Так звана цифрова нерівність означає, в основному, просто нову форму соціальної несправедливості, яка існувала й раніше, виникнувши свого часу в результаті нерівних економічних умов доступу до матеріальних та інших, зокрема й інформаційних, ресурсів.

На новому етапі розвитку поєднуються дві протилежні тенденції. З одного боку, в результаті глобалізації ринку відбувається уніфікація технологій, зокрема засобів масової інформації. Загальнознаючі події стають об'єктом підвищеної уваги, активно пропонуються і навіть просто нахабно нав'язуються великим масам людей, оскільки переважна їх частина завжди були пасивними споживачами. До того ж сприйняття велетенських масивів потенційно доступної інформації обмежене можливостями кінцевих терміналів – телевізора або персонального комп'ютера. Тому збільшення обсягу інформації, яка активно споживається, залежить не тільки від здатності й бажання її сприймати, а й від технічних та технологічних рішень, спрямованих на інтеграцію можливостей доступу у світ інформації. Найяскравіші приклади останніх років – війна в Іраку та смерть принцеси Діани.

Водночас існує і протилежна тенденція – інформаційні послуги диверсифікуються за регіональними або змістовними ознаками. Щодня ІКТ створюють для людей нові можливості, автоматизуючи індивідуалізацію інформаційних потреб і послуг. Сьогодні частка інтерактивних послуг значно зросла, внаслідок чого споживча культура поступово переорієнтовується з пасивної на активну форму. Інтерактивність нових засобів масової комунікації, насамперед глобальних комп'ютерних мереж, припускає пошук інформації на свій смак. У масового споживача вперше за всю історію засобів масової інформації з'являється можливість самостійно формувати набір ділової й розважальної інформації, самому визначати, що й коли слухати та дивитися. Людина стає більш вільною від того, що їй намагаються нав'язати виробники аудіовізуальної продукції й політики. Це не означає її цілковитої незалежності, але монополія на інформацію розбивається достатньою кількістю її джерел і в результаті споживчий ринок в інформаційній сфері перестає бути масовим, стає фрагментарнішим. За таких умов невеликі національні або інші співтовариства отримують змогу зберігати мову, формувати почуття духовної єдності, розвивати свою культуру. Однак через інформацію, телекомунікації і глобальні мережі, транснаціональний бізнес передаються високі технології та нові стандарти якості життя, виробництва товарів і послуг. Тут не можна підозрювати розвинені країни в «агресивному імперіалізмі», прагненні одержувати дешеву робочу силу й сировинні ресурси. Бо зрозуміло, що дестабілізація ситуації у найбідніших країнах загрожує за ними само законами глобального взаємозв'язку миттєво позначитися і на розвинених країнах, оскільки національні кордони все-таки «руйнуються». Впливаючи на молоде покоління, котре сприйнятливим до всього нового і підпадає в такий спосіб під вплив «загальнолюдських цінностей», провідні країни світу формують майбутнє. Не випадково часто йдеться про сталий розвиток, який можна розуміти як встановлення й дотримання балансу інтересів між розвиненими країнами й тими, що розвиваються.

Змістовну інформацію завжди акумулювали в бібліотеках, систематизували за різними ознаками, узагальнювали й оформляли як *інформаційний ресурс* (IP) окремих людей та їхніх співтовариств. Він завжди й усюди був і залишається національним надбанням і сьогодні належить до потенціалу інноваційного розвитку суспільства. Тому процеси збереження й передачі інформації, особливо письмової, завжди строго регламентувалися і тривалий час узагалі залишалися таємницею управлінської еліти. В усі часи вона намагалася зберігати інформацію окремо від носіїв знань – людей, розподіляла її між ними для надійного зберігання. Цьому сприяли, зокрема, мова й використання наукових знань, підпорядкованих завданням створення засобів шифрування (засекречення) інформації.

Винахід паперу, а головне, друкарства, телефонії і, зрештою, сучасних засобів зв'язку неабияк розширили коло осіб, допущених до знань і таємниць. Розвиток освіти поступово робив навіть засекречену інформацію доступною для широкого кола користувачів. Донині це змушувало підсилювати культурну автономію окремих країн, які мали значну духовну спадщину й інформаційний потенціал. Прагнучи економічної безпеки та культурної ідентичності, ці держави вдалися до наукового осмислення національної безпеки.

Активне впровадження сучасних ІКТ і перехід людства на новий щабель соціального розвитку потребують дослідження природи й сутності поняття «інформаційний ресурс». Становить інтерес його вплив на людину та суспільство, дослідження процесів упровадження в соціальну діяльність суспільства інформаційних технологій і пов'язаних із ними політико-правових та економічних процесів. Зокрема, споглядаючи становлення глобальної єдності світу й водночас цивілізаційного протистояння народів, можна припустити: ми лише на порозі усвідомлення цінності того, чим володіємо, принаймні на державному рівні. Саме тому, вирішуючи технологічні питання інформатизації суспільства, потрібно паралельно розбудовувати систему інформаційної безпеки.

Від середини 90-х років минулого століття ми зазнали значного впливу провідних країн світу, в яких роль чинників економічного розвитку (енергії, праці й капіталу) поступово зменшувалася й одночасно зростала вагомість нематеріальних інвестицій (*intangible investments*). Це передусім наукові знання й інформація у складній комбінації із системою освіти та професійної підготовки фахівців, стилем управління, маркетингом інновації і сферою формування правової свідомості громадян.

Поняття «національний інтерес» увійшло в науковий обіг 1935 року. Тоді воно з'явилося в Оксфордській енциклопедії соціальних наук. Поняття ґрунтується на трьох базових елементах: інтереси – загроза – захист. Саме ця тріада має бути досліджена політологами. Адже інформація дедалі більше набуває властивостей споживчого товару, а найважливішою характеристикою сучасної економіки стають процеси її перетворення як нематеріального ресурсу на ресурс економічний і політичний, на ресурс, який значною мірою визначає матеріальний добробут суспільства та його громадян.

Тому дедалі частіше статус державних та інших інформаційних ресурсів оцінюється як стратегічний, а захист інформації стає важливою складовою національної безпеки. Помітною стає тенденція зсуву в інформаційну сферу таких понять, як національні інтереси, боротьба з тероризмом, протиборство й інших типових для силової боротьби категорій і понять сучасного світу.

Однак треба визнати, що в теоретичній конструкції «інформаційне суспільство» або навіть «суспільство знань» досить багато припущень. Наприклад, залишається нерозв'язаною проблема ролі енергетичних ресурсів. Без електроенергії неможлива діяльність телекомунікаційних мереж, і головна суперечність сучасної економіки, яка базується на ІКТ і виробляє додану вартість саме завдяки використанню інформації, полягає в тому, що без традиційних джерел енергії інформаційне суспільство не може існувати. Без відомих нині джерел енергії воно взагалі неможливе, оскільки інформація самостійно як основний ресурс розвитку суспільства не може забезпечити його життєдіяльність. Це робить концепції інформаційного суспільства або суспільства знань теоретично досить вразливими.

Ставлення до знань, інформаційних ресурсів освічених людей з боку влади завжди персоналізувало стан технологічного укладу життя суспільства. Їх за всю історію свого розвитку людиною пережито принаймні чотири: *революцію матеріалів* (кілька тисяч років тому), коли люди навчилися обробляти камені, інші предмети навколишнього світу і почали створювати примітивні інструменти; *промислову революцію* (близько 300 років тому), пов'язану з початком масового використання ме-

ханізмів; *енергетичну революцію* (початок ХХ сторіччя); *інформаційну революцію* (почалася в останній третині ХХ сторіччя й триває дотепер).

Сучасні технології, безперечно, стали елементом нової культури виробництва, оскільки являють собою кодифіковані знання, які перетворюють складні операції на послідовність елементарних дій, а тому легко передаються та мають величезний ризик втрачатися. Щоб їх засвоїти й застосувати, потрібна відповідна інфраструктура – освітня, інформаційна, телекомунікаційна. На наших очах технологічна «інтервенція Заходу» дала змогу в найкоротший термін створити сучасну високотехнологічну промисловість у країнах Південно-Східної Азії.

Новітні ІКТ змінили культуру взаємовідносин громадян і держави. Доступна в електронному вигляді інформація сприяє розвитку діалогу держави із громадськістю. Звичайно, важко оцінити ступінь впливу ІКТ на демократизацію через неоднакове розуміння того, що таке демократія в різних країнах. Важко також стверджувати, що за допомогою ІКТ громадяни більше залучаються до політичного процесу. Однак виявлено і їх зворотний вплив – зростання контролю над громадськістю з боку спецслужб. Поки держави не поспішають активно використовувати для таких цілей ІКТ, впроваджуючи їх радше під впливом технологічної моди. Однак за таких умов обов'язки держави перед громадянами зростають, а тому під впливом можливостей різноманітних загроз в інформаційній сфері у найрозвиненіших країнах відбуваються процеси модернізації державних інформаційних інфраструктур, зокрема в державних установах. Вони супроводжуються або є наслідком великомасштабних реформ системи управління державою, освітою та наукою, підпорядковуються потребам підвищення їх ефективності, відкритості, демократичності.

Безперечно, здатність людини сприймати інформацію має характер потенції. Кожному новому поколінню властиве принципово нове сприйняття інформації, яка сьогодні, внаслідок розвитку ІКТ, зробила людину єдиною істотою, котра на шляху свого розвитку набула здатності створювати віртуальні, неприродні форми, що дає можливість забезпечувати:

- економію на переміщеннях за рахунок зняття чинників географічного перебування суб'єктів і застосування гнучких форм співробітництва;

- зниження витрат на формування й підтримку внутрішнього інформаційного середовища й «керованої прозорості» під час взаємодії;

- внутрішню фірмову координацію на основі засобів колективної роботи і творчої взаємодії людей;

- колективне формування інформаційних ресурсів і забезпечення їхньої доступності для всіх об'єднаних мережею учасників;

- можливість імітації й моделювання в реальному часі можливих рішень із необмеженою кількістю учасників.

Прямо підмінюючи реальність дії, людина за допомогою ІКТ створила фактично нову для неї форму життя у віртуальній реальності. Освіта, охорона здоров'я, культура знаходять сьогодні нові форми існування у віртуальному світі. Інформаційне середовище як самостійний сектор проблематики національної безпеки стає наймогутнішим чинником суспільного розвитку. Саме тому, оцінюючи інформаційну політику України на тлі глобалізації, ми бачимо, що сьогодні наша нація в небезпеці. Їй доводиться приносити в жертву потреби свого матеріального та духовного існування, а саме в них акумулюється ставлення нації до суспільно-політичних інститутів, матеріальних та духовних цінностей держави. Економічна криза з новою силою висвітлила хронічне відставання України від розвинених країн у впровадженні інформаційних технологій і систем зв'язку у виробництво, науку, державне управління та системи забезпечення життєдіяльності громадян. Хто з нас вважає, що податкова служба, пенсійний фонд й інші установи працюють, як належить? Дедалі очевиднішим стає те, що програма інформатизації України була орієнтована на безсистемне придбання комп'ютерної техніки переважно через приватні структури. Нині комп'ютери, які Україна проектувала і виробляла за радянських часів, ми ввозимо з Китаю, програми – з Європи та Америки, інформаційні новинки – з Японії.

Завозячи комп'ютери та програмне забезпечення інших країн на сотні мільйонів доларів на рік, ми

У прес-центрі кандидата в Президенти України Віктора Януковича. Київ, 7 лютого

розраховуємося за них реальним хлібом, металом, деревиною, землею, а це не відповідає викликам глобалізації, потребам системного й планового формування та розвитку єдиного фінансово-економічного простору та загрожує перетворитися на проблему, яка поставить хрест на майбутньому України як хоч якоюсь мірою значущої держави в політичному й економічному просторі XXI століття.

Саме тому нашому законодавцеві слід звернутися до проблем інформаційної сфери і розглядати її розвиток через поняття «інформаційний ресурс» як інтегровану сукупність знань, інформаційних технологій і власне самої людини. На відміну від американців, які, зазнавши в 1957 році поразки в змаганні із СРСР за космос, досить швидко, на початку 60-х, запропонували творцям науково-технічної продукції нові, ефективніші умови так званої інноваційної економіки, в основі якої позитивне ставлення суспільства до носіїв знань, ми не змогли реалізувати конверсію науково-технічних досягнень військово-промислового комплексу України. Вони, зрозумівши необхідність законодавчого захисту майнових прав винахідників новітніх ідей і безпеки умов їх поширення у світі, першими створили порівняно цілісну індустрію знань, що, у свою чергу, уможливило появу принципово нової моделі суспільства, в якому найважливішим ресурсом стає інформація. Впевнено володіючи ринком інформаційно-комунікаційних технологій і інформаційних послуг, де часто немає чітко вираженої матеріально-речовинної субстанції, вони спонукали подальшу розробку нових фундаментальних положень теорії інтелектуальної власності, змушували виокремлювати інформаційний капітал у структурі бізнесу й державного управління. Для нас це виявилось непосильним завданням, а заради побудови ієрархії цінностей сучасної глобальної економіки й нового постіндустріального суспільства ми, без перебільшення, повинні нарешті ототожнювати ІР із найважливішим ресурсом виживання країни в сучасному світі, закладати ці положення в усі програми розвитку держави і надійно захищати його всією силою держави й суспільства.

На жаль, дедалі очевидніше, що наші можновладці забули (або взагалі не знали) досвід реалізації справді

державних програм. Свого часу ще царський уряд давав замовлення на програму економічного розвитку країни на основі нової на той час енергії, яка і сьогодні є основою науково-технічного прогресу, – електрики. Сподіваючись, що завдяки їй буде подолано всі перешкоди, створені в економіці застарілими формами – приватною власністю купецької Росії, що вона допоможе технічно й технологічно підійти до нових ефективніших моделей власності. Було запропоновано й розпочато великі проекти, які передбачали створення в 1909 році першого електропоїзда; в 1910 році – Волховської ГЕС та метрополітену у двох столицях імперії; в 1912-му – Дніпрогесу та Волго-Донського каналу. В 1895–1899 роках капіталовкладення російських підприємців в електротехнічну й електричну промисловість становили 22,3% від усіх інвестицій, решта – іноземний капітал: 42,5% – німецький, 30,3% – бельгійський. План індустріалізації країни на основі електрики аж ніяк не зводився до будівництва електростанцій (у нашому випадку – придбання комп'ютерів). План містив конкретні розділи: електрифікація й план державного господарства; електрифікація й паливостачання; електрифікація й водна енергія; електрифікація й сільське господарство; електрифікація й транспорт; електрифікація й промисловість. Крім того, досить докладно були розроблені проекти електрифікації Північного, Центрально-промислового, Південного, Приволзького, Уральського, Кавказького, Туркестанського районів і Західного Сибіру. Індустріалізацію розуміли як процес переведення на машинну основу всіх галузей господарства. План окреслював завдання підняти продуктивність праці до рівня конкурентоспроможності з провідними країнами Заходу, а потім і перевершити її. До речі, ці ідеї об'єднали політиків і вчених. Тут доречно сказати про Євгена Оскаровича Патона, який після закінчення німецького університету звернувся до царського уряду з проханням дозволити працювати йому інженером-будівельником мостів Транссибу. Однак вимоги до освіти російського інженера були дещо вищими, і Патон був змушений продовжити навчання і здобути ще диплом інженера в Петербурзі. Заради високої ідеї він, як і тисячі російських дипломо-

У прес-центрі кандидата в Президенти України Юлії Тимошенко. Київ, 7 лютого

Фото Миколи БЛОКОПИТОВА.

ваних фахівців, щедро віддавав професійні знання своєму народові навіть тоді, коли більшовики зробили план ГОЕЛПРО «другою програмою» ВКП(б).

На часі розглянути комплексно спектр проблем, щоб в Україні з'явився виважений і продискутований план дій з урахуванням новітніх тенденцій розвитку освіти, науки та промисловості й відповідна державна політика використання національного інформаційного ресурсу. Це треба зробити для забезпечення конституційних прав і свобод людини й громадянина у сфері одержання інформації; інформаційного забезпечення державної політики України; розвитку сучасних інформаційних технологій і вітчизняної індустрії інформації. Її розвиток потребує інституціалізації, підпорядкування певним законам захисту національного інформаційного простору, національних інформаційних ресурсів, систем їхнього формування, поширення і використання всієї інформаційної інфраструктури заради реалізації прав громадян, суспільства і державних установ на інформацію. І, що головне, нові умови цивілізаційного розвитку забезпечують обов'язкову присутність у структурі поняття «інформаційна безпека» особи, суспільства і власне держави. Інтереси особи можна описати вимогами забезпечення прав на отримання інформації, на захист інформації про особу й інтелектуальної власності. Права і свободи людини та громадянина, які пов'язані з обігом інформації, визначені Конституцією і передбачають: право доступу до інформації, що стосується прав, свобод і обов'язків людини та громадянина, право на таємницю приватного життя (ст. 31), таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних і інших повідомлень (ст. 31), право вільно знаходити, отримувати, передавати, створювати й розповсюджувати інформацію будь-яким законним способом (ст. 34), свобода слова (ст. 34). Ці права можуть бути обмежені законом «у тій мірі, у якій це необхідно з метою захисту основ конституційного устрою, моральності, здоров'я, прав і законних інтересів інших осіб, забезпечення оборони країни й безпеки держави» (ст. 64). Інтереси суспільства – це передусім створення досконалого інформаційного середовища й забезпечення вимог до державної політики в інформаційній сфері. Державні інтереси тут полягають, по-перше, у правовому й організаційному гарантуванні безпеки для державних інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційної системи. Нові законодавчі та директивні документи мають сполучати завдання й економічного, і соціального розвитку України. Тож тут нам слід визнати, що в Україні, як і в інших пострадянських країнах, може забракнути досвіду й фахівців. На жаль, за роки незалежності ми втратили ціле покоління вчених. Не є таємницею, що сьогодні молодь навчають і передають їй свій досвід не батьки, а діди.

Приклад конструктивного підходу до розв'язання проблеми нам знову-таки подають США. Торік на початку серпня на тлі процесів, пов'язаних із появою нових доктрин інформаційної безпеки, на вищому державного рівні почали обговорювати шляхи розвитку інформатизації у контексті розв'язання проблем її безпеки. Обговорення відбувалося не кулуарно, хоча приховували обличчя тих, перед ким виступали керівники держдепартаменту. Своїми діями уряд США привернув увагу суспільства, нових поколінь парламентаріїв-державників, капітанів індустрії, діячів науки, культури й освіти до проблем інформатизації та раціонального й безпечного для країни використання накопичених масивів інформаційних ресурсів, які швидко збільшуються.

Розробка законодавчої бази інформаційної безпеки будь-якої держави є обов'язковою й необхідною умовою діяльності влади, зокрема захист інформації про розвиток соціально-економічних, політичних, оборонних напрямів – це найперший обов'язок держави, оскільки така інформація дає можливість ефективно маніпулювати свідомістю, поширювати негативні і навіть злочинні наміри, відомості, що несуть загрозу здоров'ю, свідомості й поведінці людини. Інтернет, реклама, аудіовізуальні й телевізуальні технології найчастіше є засобами поширен-

ня аморальних, подеколи злочинних намірів і відомостей, які завдають шкоди особистості, суспільній моралі, інтересам окремих організацій та державним.

На жаль, у процесі побудови теоретичних моделей інформатизації й нового суспільства в Україні не враховують питання безпеки повною мірою, часто відсуваючи їх на другий план, навіть розуміючи, що їх нехтування спричинює появу нових проблем, зокрема й рецидивів тоталітаризму. На жаль, у нашому законодавстві поняття «інформаційна безпека» подається у двох різних за своєю суттю визначеннях і це є великою світоглядною проблемою сьогодення. Наші законодавчі й нормативно-правові акти не визначають повною мірою спеціально уповноважених державою органів центральної влади в сфері охорони інформації з обмеженим доступом, яка не є державною таємницею; захисту особистості, суспільства, держави від помилкової, недостовірної, недоброякісної інформації... Має вади й система державного управління наукою, освітою, промисловістю, які генерують потоки інформації і систематизують інформаційні ресурси. Можливо, тому, що демократичні принципи управління, закладені в Конституції України, дотепер дозволяють деяким керівникам органів державної влади трактувати їх із позиції необмеженого доступу до всіх державних інформаційних ресурсів. Нині, як ніколи, ми повинні проаналізувати загрози інформаційній безпеці, визначити концептуальні підходи й пріоритетні напрями у сфері захисту інформації, проводити єдину технічну політику щодо організації й координації робіт із захисту інформації в оборонній, економічній, політичній, науково-технічній та інших сферах діяльності, створити досконалу науково-методичну базу, а також координувати роботу з підготовки кадрів.

Уживаних нині заходів вочевидь недостатньо. Як і раніше, трапляються дублювання функцій, відомча роз'єднаність, немає контролю над виконанням законів. Недостатньо розвинена нормативна правова база, залишковий принцип фінансування питань, пов'язаних із захистом інформації, відсутність потрібної кількості підготовлених фахівців, іншими негативними явищами, створює реальну загрозу інформаційній безпеці України. Шкоду від витоку інформації потрібно лічити вже не лише гривнями й доларами, а й втраченими людськими ресурсами.

На жаль, процес усвідомлення керівництвом суб'єктів гостроти цих проблем значно відстає від темпів зростання загроз, і ми змушені констатувати, що саме органи влади є найслабшою ланкою в системі управління й захисту інформаційного ресурсу.

Час уже розпочати формування правової бази державної політики та регулювання суспільних відносин, які зумовлені процесами створення й обігу інформації. Це – найголовніший компонент правової ідеології (доктрини) розвитку держави, який регулює:

- використання науково-технічного й виробничого потенціалу для розвитку всіх елементів національного інформаційного простору;

- формування й регулювання інформаційного ринку (ринку інформації, інформаційних технологій, засобів обробки інформації та інформаційних послуг);

- міжнародне інформаційне співробітництво й інтегрування інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури у світові інформаційні системи;

- створення системи безпеки інформації, що ефективно діє, в широкому розумінні цього поняття.

До першочергових проблем можна віднести: відповідальність за певний вид інформаційних ресурсів, режим обміну й надання інформації всередині державних органів, регламентацію продажу державної інформації, розробку й реалізацію загальних принципів створення й функціонування відомчих інформаційних систем, що визначають механізм фінансової й технологічної експертизи.

Обов'язковою умовою формування науково обґрунтованої платформи інформатизації України слід визнати розвиток системних досліджень, виявлення тенденцій взаємодії інформаційного права з іншими галузями національного й міжнародного права.

